

Paulina Luiza Wiza

*Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
Wydział Ekonomiczny
Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Agrobiznesie
paulina.wiza@up.poznan.pl
✉ <https://orcid.org/0000-0003-2355-9811>*

Funkcjonowanie Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania jako przykład kreowania rozwoju lokalnego w województwie wielkopolskim

Zarys treści: Lokalne grupy działania (LGD) są rodzajem partnerstwa terytorialnego, powstałego jako oddolna inicjatywa, zrzeszająca przedstawicieli lokalnych organizacji z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego oraz mieszkańców działających na rzecz lokalnej społeczności. Zadaniem LGD jest m.in. pobudzanie zaangażowania społeczności lokalnej w rozwój regionu, w oparciu o wykorzystanie jego zasobów. Celem artykułu jest wskazanie specyfiki lokalnych grup działania oraz ich znaczenia w kształtowaniu rozwoju na obszarze objętym lokalną strategią rozwoju na przykładzie Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania (CZ-T LGD). W artykule wykorzystano lokalną strategię rozwoju zaplanowaną na lata 2014–2020 opracowaną przez badaną lokalną grupę działania, analizę SWOT, a także badania ankietowe. Badania miały na celu przedstawienie idei funkcjonowania CZ-T LGD poprzez realizację inicjatywy Leader wraz ze wskazaniem jej roli we wdrażaniu innowacji na obszarach wiejskich. Stwierdzono, że CZ-T LGD poprzez podejmowane działania finansowane ze środków Unii Europejskiej przyczynia się do aktywizacji mieszkańców poprzez pobudzanie inicjatyw społeczności wiejskiej, co w konsekwencji kreuje rozwój regionu.

Słowa kluczowe: lokalna grupa działania, lokalna strategia rozwoju, Leader, rozwój lokalny, powiat czarnkowsko-trzcianecki

Wprowadzenie

Celem artykułu jest wskazanie specyfiki lokalnych grup działania oraz ich znaczenia w kształtowaniu rozwoju na obszarze objętym lokalną strategią rozwoju na przykładzie Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania (CZ-T LGD). Zagadnienie dotyczące możliwości zwiększenia udziału społeczności lokalnych

w życiu społeczno-gospodarczym gminy czy regionu jest poruszane w badaniach naukowych przez przedstawicieli koncepcji zorganizowanej współpracy międzysektorowej w zarządzaniu zasobami i rozwojem regionalnym. Istotnym kryterium mogącym przyczynić się do pobudzania aktywności lokalnej społeczności na rzecz rozwoju zamieszkiwanego regionu oraz lepszego wykorzystania jego zasobów jest budowanie kapitału społecznego na wsi. Organizacje pozarządowe i stowarzyszenia o charakterze lokalnym, których zadaniem jest promowanie walorów danego regionu, odgrywają kluczowe znaczenie w kształtowaniu rozwoju obszarów wiejskich. Powstające organizacje pozarządowe funkcjonujące na szczeblu lokalnym stanowią bazę dla rozwoju lokalnych społeczności, ponieważ zrzeszają najaktywniejszych i najbardziej wrażliwych na sprawy społeczne obywateli danego środowiska, jednocześnie integrując i aktywizując mieszkańców, uzupełniając działania podejmowane przez samorządy (Czapiewska 2012).

Jednym z kluczowych zagadnień, poruszanych w niniejszym artykule, jest rozwój lokalny, który przez Szewczuka (2011) definiowany jest jako „proces składający się z działań mających na celu wykorzystanie zasobów materialnych i niematerialnych konkretnego obszaru, aby stworzyć korzystne warunki zatrudnienia oraz osiągnięcia dobrobytu” (Turek 2013). W literaturze przedmiotu pojawia się szereg definicji rozwoju lokalnego, a ich wspólnym mianownikiem są zmiany o pozytywnym charakterze, wzroście ilościowym czy przeobrażenia jakościowe. Kategoria rozwoju lokalnego (mikroregionalnego) dotyczy pożądaných zmian na poziomie dwóch szczebli podziału terytorialnego kraju, tj. gminy oraz powiatu (Szewczuk i in. 2011, Turek 2013). Z kolei zarządzanie rozwojem lokalnym to realizacja założeń polityki rozwoju. Według ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju jest ono „kompleksem działań realizowanych dla zapewnienia trwałego oraz zrównoważonego rozwoju kraju, w tym również spójności społeczno-gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, przy jednoczesnym podnoszeniu konkurencyjności gospodarki oraz tworzeniu nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej” (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1057). Na poziomie lokalnym polityka rozwoju prowadzona jest przez samorządy powiatowe i gminne oraz inne podmioty, niebędące jednostkami samorządu terytorialnego, a decydujące o sposobie realizacji potrzeb danej społeczności przez podejmowanie działań zmierzających do rozwoju lokalnego regionu, w którego obrębie funkcjonują (Turek 2013). Do podmiotów tych należy zaliczyć lokalne grupy działania (LGD), których „własna” polityka rozwoju odnosi się do opracowanych przez nie lokalnych strategii rozwoju. Interesariuszami tworzonej w ten sposób polityki są przede wszystkim mieszkańcy obszarów objętych zasięgiem działania danej strategii. Bezpośrednio z lokalnymi grupami działania związane jest m.in. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz samorządy województw, gdyż podmioty te należą do instytucji zarządzających, płatniczych oraz wdrażających Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, co powoduje, że obok LGD należą do czołowych decydentów w aspekcie zarządzania rozwojem lokalnym (Turek 2013).

Korzystnym czynnikiem rozwoju lokalnego jest organizowanie się społeczności w formalne grupy w ramach sektora pozarządowego, mogącego współdziałać

z samorządami lokalnymi i biznesem (Shucksmith 2000, Brodziński 2009, Czapiewska 2012). Społeczność zorganizowana w LGD otrzymuje środki finansowe, którymi może samodzielnie rozporządzać, przeznaczając je na finansowanie działań służących realizacji wcześniej przygotowanej oraz zaakceptowanej strategii. W związku z tym, kapitał społeczny jest podstawowym narzędziem do realizacji wielu inicjatyw, takich jak Leader, które przyczyniają się do rozwoju lokalnego obszarów wiejskich (Czapiewska 2012).

Udział społeczności lokalnej w kształtowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich zwiększa się dzięki programowi Leader, który ma na celu pomóc we włączeniu mieszkańców obszarów wiejskich, traktując ich jako kluczowy podmiot, do tzw. oddolnego podejmowania działań dla poprawy warunków życia (Kamiński 2008, Czapiewska 2012, Hoffmann, Jefimowicz 2014).

Program Leader jest wieloetapowy i pilotażowo był realizowany w Polsce w latach 2004–2006, zaś w pełni funkcjonuje od 2007 r. (Hoffmann, Jefimowicz 2014). Zaliczany jest do czterech programów unijnych, tzw. Inicjatyw Współnotowych, których podstawowym zadaniem jest wsparcie finansowe innowacyjnych działań na rzecz rozwoju wsi poprzez decentralizację zarządzania zasobami lokalnymi, walkę z bezrobociem i aktywizację mieszkańców, co odbywa się przy współpracy trzech sektorów: publicznego (tj. samorządów, szkół, agend rządowych i innych instytucji publicznych), prywatnego (tj. firm prywatnych, przedsiębiorców, rolników i ich organizacji) i społecznego (tj. głównie organizacji pozarządowych) (Kołodziejczak 2011, Hoffmann, Jefimowicz 2014). Program Leader realizowany jest przez LGD funkcjonujące na terenie kilku bądź kilkunastu sąsiadujących ze sobą gmin, które jako lokalne międzysektorowe porozumienia na rzecz rozwoju określonego terytorium (obszarów wiejskich) opracowują własne lokalne strategie rozwoju, będąc beneficjentami pomocy i instytucjami odpowiedzialnymi za wydatkowanie przyznanych dotacji na lokalne projekty (Halamska 2005, Czapiewska 2012, Hoffmann, Jefimowicz 2014). LGD są przykładem partnerstwa terytorialnego, które w literaturze przedmiotu określane są jako narzędzie służące rozwojowi społecznemu oraz zwiększające zaangażowanie lokalnych społeczności w procesie zarządzania zasobami lokalnymi, co ma przyczynić się do poprawy jego efektywności (Wasielewski 2009, Furmankiewicz, Królikowska 2010, Hoffmann, Jefimowicz 2014). Rezultatem działań podejmowanych przez LGD ma być aktywizacja społeczności lokalnych, zaś efektywność tych działań nie jest uwarunkowana tylko sprawnością LGD, ale również zaangażowaniem członków partnerstwa (Śpiewak 2009, Czapiewska 2012). Ważne, aby w strukturze LGD była przewaga przedstawicieli sektora społecznego, gdyż mieszkańcy obszaru objętego lokalną strategią rozwoju mają najlepszą wiedzę pod względem kluczowych działań, jakie należy podjąć w miejscowościach przez nich zamieszkiwanych dla poprawy rozwoju lokalnego danego obszaru (Czapiewska 2012). W prawidłowym funkcjonowaniu LGD ważny jest również sektor publiczny oraz gospodarczy, gdyż są to sektory dysponujące potencjałem organizacyjnym i finansowym (Czapiewska 2012).

Roźmieszczenie lokalnych grup działaania w województwie wielkopolskim finansowanych ze środków PROW 2014–2020

Lokalne grupy działaania (LGD) są rodzajem partnerstwa terytorialnego, powstałego jako oddolna inicjatywa, zrzeszająca przedstawicieli lokalnych organizacji z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego oraz mieszkańców działaających na rzecz lokalnej społeczności. W Polsce istnieją 324 lokalne grupy działaania, których strategie rozwoju zostały wybrane do realizacji i finansowania ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 w ramach działaania Leader (KOWR 2021).

W województwie wielkopolskim funkcjonuje 31 LGD, z czego 29 z siedzibą w regionie, zaś 2 z siedzibą poza województwem wielkopolskim. Wszystkie LGD finansowane są ze środków PROW 2014–2020 w ramach działaania Leader (tab. 1). Funkcjonujące LGD w województwie wielkopolskim mają formę prawną stowarzyszenia. Bezpośredni nadzór nad funkcjonowaniem LGD sprawuje marszałek województwa, co jest związane ze współfinansowaniem projektów ze środków UE (Hoffmann, Jefimowicz 2014).

Tabela 1. Lokalne grupy działaania zlokalizowane na terenie województwa wielkopolskiego finansowane ze środków PROW 2014–2020 w ramach działaania LEADER

Nazwa LGD	Siedziba LGD	Rok utworzenia LGD	Liczba gmin objętych działaaniem LGD	Powierzchnia objęta działaaniem LGD [km ²]	Ludność zamieszkująca obszar działaalności LGD [w tys.]
Stowarzyszenie – Lokalna Grupa Działaania „Źródło”	Buk	2009	3	373,70	48 628
Lokalna Grupa Działaania – „Z Nami Warto”	Września	2008	7	995,00	66 480
Stowarzyszenie „Solna Dolina”	Kłodawa	2007	6	568,00	37 801
Stowarzyszenie „Unia Nadwarciańska”	Słupca	2006	7	626,10	55 722
Stowarzyszenie „Solidarni w Partnerstwie”	Stare Miasto	2006	6	686,53	54 886
Stowarzyszenie „Wielkopolska Wschodnia”	Kramsk	2006	6	745,00	52 246
Stowarzyszenie „Ostrzeszowska Lokalna Grupa Działaania	Ostrzeszów	2006	7	773,00	55 454
Stowarzyszenie Wrota Wielkopolski	Baranów	2008	7	608,00	56 392
Stowarzyszenie „LGD 7 – Kraina Nocy i Dni”	Opatówek	2009	9	913,00	68 810
„Między Ludźmi i Jeziorami”	Kazimierz Biskupi	2006	5	531,60	47 829
Wielkopolska Lokalna Grupa Działaania Kraina Lasów i Jezior	Leszno	2006	12	1 726,00	132 898

Nazwa LGD	Siedziba LGD	Rok utworzenia LGD	Liczba gmin objętych działaniem LGD	Powierzchnia objęta działaniem LGD [km ²]	Ludność zamieszkująca obszar działalności LGD [w tys.]
Lokalna Grupa Działania KOLD	Lwówek	2006	7	1 147,00	81 858
Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej Leader	Grodzisk Wlkp.	2006	5	641,87	50 971
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Okno Południowej Wielkopolski”	Krotoszyn	2008	6	815,00	67 408
Stowarzyszenie Światowid	Witkowo	2004	5	675,00	45 154
Stowarzyszenie Długosz Królewski (obszar działania na terenie województwa łódzkiego i wielkopolskiego – siedziba)	Brzeziny	2009	4	601,00	38 372
Turkowska Unia Rozwoju – TUR (obszar działania na terenie województwa łódzkiego i wielkopolskiego – siedziba)	Brudzew	2008	9	869,95	58 015
Stowarzyszenie „Wspólnie dla Przyszłości”	Pleszew	2006	6	713,00	63 296
Stowarzyszenie „Dolina Noteci”	Chodzież	2006	4	562,00	41 253
Lokalna Grupa Działania „Trakt Piastów”	Łubowo	2013	9	1 124,00	113 883
Stowarzyszenie „Dolina Welny”	Mieścisko	2006	9	1 475,00	74 698
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Krajna Złotowska”	Złotów	2015	8	1 660,00	70 001
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Krajna nad Notecią”	Miasteczko Krajeńskie	2007	9	1 268,00	63 609
Stowarzyszenie „Puszcza Notecka”	Międzychód	2006	8	1 237,54	67 947
Czarnkowsko-Trzcianecka Lokalna Grupa Działania	Czarnków	2006	8	1 806,00	88 081
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Kraina Trzech Rzek	Oborniki	2008	4	783,33	73 472
Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania Gościnną Wielkopolska” w Pępowie	Pępowo	2008	12	1 483,58	105 752
Stowarzyszenie „Wielkopolska z Wyobraźnią”	Koźmin Wlkp.	2008	4	456,00	31 517
Lider Zielonej Wielkopolski	Środa Wlkp.	2007	13	1 825,29	149 206
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Regionu Kozła	Kargowa (woj. lubuskie)	2006	6 z czego 2 należą do woj. wlkp.	877,89	53 257
Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Doliny Baryczy”	Milicz (woj. dolnośląskie)	2008	8 z czego 3 należą do woj. wlkp.	1 662,27	98 097

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich 2014–2020 (http://ksow.pl/baza-danych/lgd-2014-2020/mapa?woj_uid=15; dostęp: 26.05.2021).

Lokalne grupy działania funkcjonujące na terenie 210 wielkopolskich gmin obejmują obszar około 28,3 tys. km², co stanowi około 95,1% powierzchni województwa wielkopolskiego (tab. 1) (Hoffmann, Jefimowicz 2014). Szczegółowy wykaz LGD w województwie wielkopolskim przedstawiono w tabeli 1, opisując takie ich cechy, jak: rok założenia LGD, jej siedziba, liczba skupionych gmin, powierzchnię obszaru działania danej LGD oraz liczbę ludności zamieszkującą obszar działalności (tab. 1). Zastosowana w tabeli 1 numeracja wyszczególnionych LGD została określona zgodnie ze stosowaną przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego. Nazwy LGD są powiązane z obszarem, na którym funkcjonują i pochodzą m.in. od nazwy rzeki przepływającej przez terytorium LGD (Stowarzyszenie „Dolina Welny”, Stowarzyszenie „Dolina Noteci”) lub od nazw gmin wchodzących w skład LGD (KOLD – pierwsze litery nazw gmin założycieli) (Hoffmann, Jefimowicz 2014).

Lokalne grupy działania w województwie wielkopolskim nie funkcjonują w miastach oraz kilku gminach, takich jak: Tarnówka, Kaczory, Osiek Mały, Komorniki, Gostyń, Swarzędz i Rawicz (Hoffmann, Jefimowicz 2014). W województwie wielkopolskim najczęściej LGD skupiają siedem lub dziewięć gmin. Takich przypadków w obu kategoriach jest aż pięć. Stowarzyszenie – Lokalna Grupa Działania „Źródło” z siedzibą w Buku jest najmniejszą LGD funkcjonującą na terenie województwa wielkopolskiego skupiając swoim działaniem 3 gminy. Natomiast najliczniejszą LGD jest „Lider Zielonej Wielkopolski” i obejmuje swym działaniem 13 gmin (tab. 1). Najwcześniej utworzoną w województwie wielkopolskim LGD jest Stowarzyszenie Światowid powstałe w 2004 r., zaś najmłodszą Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Krajna Złotowska” utworzone w 2015 r. (tab. 1). Na tle wszystkich funkcjonujących LGD w województwie wielkopolskim wyróżnia się Czarnkowsko-Trzcianecka LGD (CZ-T LGD), która pod względem powierzchni objętej działaniem wynoszącej 1806 km² zajmuje 2 miejsce w województwie (tab. 1).

Artykuł składa się z dwóch części: teoretycznej, w której przedstawiono prawne podstawy funkcjonowania lokalnych grup działania, oraz badawczej, pozwalającej ocenić na przykładzie CZ-T LGD istotę kształtowania rozwoju lokalnego regionu. Podczas prezentacji wyników badań zastosowano metodę opisową wraz z załączeniem tabel oraz rycin.

Metody i materiały badań

Materiał do badań obejmował dane dostępne w bazie GUS i BDL z lat 2013 i 2019, które posłużyły do charakterystyki Czarnkowsko-Trzcianeckiej LGD (CZ-T LGD) pod względem liczby ludności, powierzchni obszaru działania, gęstości zaludnienia oraz liczby gmin i sołectw objętych obszarem działania badanej grupy będącej przedmiotem badań. W artykule wykorzystano również dokument o nazwie „Strategia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach PROW na lata 2014–2020 dla obszaru Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania”, który został przygotowany przez członków badanej grupy i opublikowany

na stronie <http://www.czarnkowsko-trzcianecka-lgd.pl/> w 2015 r. Posłużył on do określenia czynników wyróżniających badaną grupę na tle pozostałych LGD funkcjonujących w województwie wielkopolskim, a także wskazania istotnych działań podejmowanych przez LGD finansowanych ze środków PROW, które przyczyniły się do kreowania rozwoju lokalnego badanego obszaru. Zawarte w dokumencie informacje posłużyły również do opracowania analizy SWOT badanej LGD. Analiza SWOT to metoda mająca zastosowanie w procesie zarządzania strategicznego. Wykorzystywana jest do tworzenia strategii rozwoju o charakterze kompleksowym (ogólnym) oraz strategii funkcjonalnych (częstkowych), które odnoszą się do wybranej funkcji państwa, jednostki samorządu terytorialnego bądź przedsiębiorstwa (marketing, finanse, logistyka) (Goranczewski, Puciato 2010). Analiza SWOT jako narzędzie diagnostyczne używana jest w początkowym etapie procesu określania planów strategicznych. SWOT to akronim od angielskich słów (*Strenghts* – silne strony organizacji, *Weaknesses* – słabe strony organizacji, *Opportunities* – szanse, czyli możliwości rozwojowe występujące w otoczeniu, *Threats* – zagrożenia występujące w otoczeniu), określający cechy zasobów przedsiębiorstwa, a także jego otoczenia (Asejczyk-Woroniecka 2016). Narzędzie to umożliwia ocenę mocnych i słabych stron badanej jednostki (tj. jednostki publicznej, jednostki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa) z szansami i zagrożeniami występującymi w otoczeniu (Daniluk 2015, Asejczyk-Woroniecka 2016). Charakter wewnętrzny mają mocne i słabe strony występujące w organizacji, zaś charakter zewnętrzny określany jest przez szanse i zagrożenia w otoczeniu jednostek (Gawroński 2010, Asejczyk-Woroniecka 2016). W połączeniu dwóch podziałów można wyróżnić następujące kategorie czynników (Asejczyk-Woroniecka 2016):

- zewnętrzne pozytywne tzn. szanse;
- zewnętrzne negatywne, tzn. zagrożenia;
- wewnętrzne pozytywne, czyli mocne strony;
- wewnętrzne negatywne, czyli słabe strony.

Rezultaty analizy mocnych oraz słabych stron zestawione są z szansami oraz zagrożeniami, co umożliwia ocenę wzajemnych oddziaływań (Asejczyk-Woroniecka 2016). Umożliwia to równoległe zbadanie relacji „z zewnątrz do wewnątrz” (TOWS), a także „z wewnątrz do zewnątrz” (SWOT) przy zastosowaniu konkretnych zestawów pytań (Asejczyk-Woroniecka 2016). Analiza SWOT to metoda o niskim stopniu skomplikowania, lecz w teorii i praktyce zarządzania ma szerokie zastosowanie (Asejczyk-Woroniecka 2016). W oparciu o sporządzoną analizę SWOT zdefiniowano wnioski na temat dalszego funkcjonowania i celów CZ-T LGD. Drugim narzędziem badawczym umożliwiającym przygotowanie artykułu były badania ankietowe, przeprowadzone przez członków CZ-T LGD, którzy opracowali autorski kwestionariusz ankiety, dostępny dla mieszkańców powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego na stronie Czarnkowsko-Trzcianeckiej LGD, pod linkiem <http://www.czarnkowsko-trzcianecka-lgd.pl/>. Badania ankietowe przez CZ-T LGD były prowadzone od września do grudnia 2019 r. Wybrane wyniki zostały wykorzystane, w artykule w celu określenia poziomu wiedzy mieszkańców powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego w zakresie funkcjonowania CZ-T LGD.

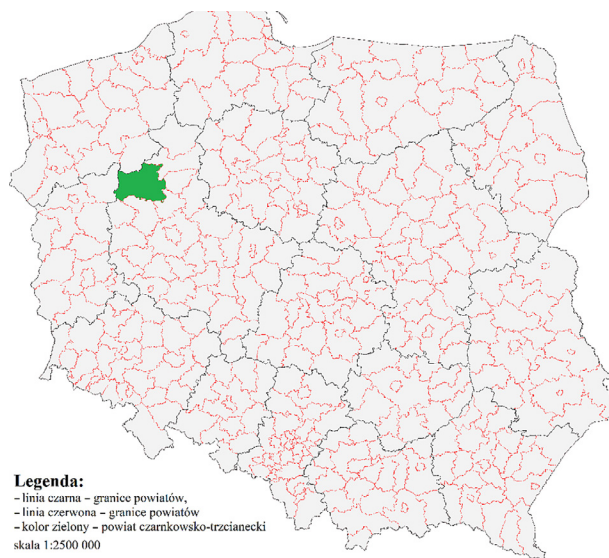
Wyniki badań i dyskusja

Charakterystyka Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania

Czarnkowsko-Trzcianecka Lokalna Grupa Działania powstała w 2006 r. funkcjonując w formie stowarzyszenia na mocy takich aktów prawnych, jak: ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz.U. 2001 nr 79, poz. 855 z późn. zm.), rozporządzenie nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, Funduszu Spójności, EFRROW oraz EFMR oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące EFRR, EFS, Funduszu Spójności i EFMR oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, s. 320), ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków EFRROW w ramach PROW na lata 2014–2020 (Dz.U. 2015, poz. 349) (Strategia Rozwoju Lokalnego... 2015).

Obszar działania LGD obejmuje północną część województwa wielkopolskiego i składa się z ośmiu gmin tworzących w całości powiat czarnkowsko-trzcianecki (ryc. 1).

Czarnkowsko-Trzcianecka Lokalna Grupa Działania skupia 8 gmin, z czego 1 gmina (Czarnków) ma status gminy miejskiej, 3 gminy (Krzyż Wlkp., Trzcianka, Wieleń) mają status gminy miejsko-wiejskiej, zaś 4 gminy (Czarnków, Lubasz, Drawsko, Połajewo) mają status gminy wiejskiej (tab. 2). Łącznie CZ-T LGD skupia 109 sołectw. Wszystkie gminy są członkami LGD, a dokumentami to potwierdzającymi są uchwały gmin o przystąpieniu do LGD. Według danych

Ryc. 1. Położenie powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego na mapie Polski według podziału administracyjnego na województwa i powiaty

Źródło: opracowanie własne.

GUS w 2019 r. całkowita powierzchnia obszaru objętego lokalną strategią rozwoju (LSR) wyniosła 1806 km² i zamieszkiwana jest przez 86 990 osób, co daje spadek liczby ludności o około 1000 osób, porównując rok 2013 z 2019 (tab. 2). Największą gminą pod względem liczby ludności jest gmina miejsko-wiejska Trzcianka licząca w 2019 r. 24 318 mieszkańców, zaś najmniejszą liczbę ludności stwierdzono w gminie wiejskiej Drawsko, tj. 5775 osób w 2019 r. (tab. 2). Pod względem powierzchni gmina miejsko-wiejska Wieleń zajmuje największy obszar powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego – 430 km², jednocześnie gmina ta cechuje się najniższą gęstością zaludnienia. Według danych GUS w 2019 r. gęstość zaludnienia wyniosła 29 os./km². Natomiast gmina miejska Czarnków zajmuje najmniejszą powierzchnię powiatu – 10 km², mając jednocześnie najwyższą gęstość zaludnienia, która w 2019 r. wyniosła 1061 os./km² (tab. 2). Rozpatrując wielkość gmin pod względem liczby sołectw to gmina wiejska Czarnków zawiera największą liczbę sołectw, która w 2019 r. wyniosła 24 (tab. 2).

Tabela 2. Ogólna charakterystyka gmin tworzących Czarnkowsko-Trzcianecką Lokalną Grupę Działania

Gmina	Status gminy	Liczba ludności [os.]		Powierzchnia [km ²]	Gęstość zaludnienia [km ²]		Liczba sołectw
		2013	2019		2013	2019	
Czarnków	miejska	11256	10607	10	1121	1061	0
Czarnków	wiejska	11270	11419	347	33	33	24
Drawsko	wiejska	5974	5775	163	37	35	12
Krzyż Wlkp.	miejsko-wiejska	8790	8693	174	50	50	11
Lubasz	wiejska	7457	7701	167	45	46	15
Połajewo	wiejska	6222	6173	141	44	44	8
Trzcianka	miejsko-wiejska	24426	24318	374	65	65	20
Wieleń	miejsko-wiejska	12686	12304	430	29	29	19
RAZEM OBSZAR LGD		88081	86990	1806	49	48	109

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS wg stanu na 31.12.2013 r oraz 31.12.2019 r. (Bank Danych Lokalnych 2021).

Czarnkowsko-Trzcianecka Lokalna Grupa Działania na tle pozostałych LGD funkcjonujących w województwie wielkopolskim wyróżnia się pod względem:

- Dogodnego położenia komunikacyjnego, zróżnicowanej struktury gospodarki, bogatego otoczenia instytucji okołobiznesowych oraz ludzi aktywnych i otwartych na nowe pomysły. Ze względu na duży udział obszarów leśnych i bogate zasoby przyrodnicze, obszar LGD nie jest zdominowany przez przemysł uciążliwy dla środowiska. Przemysł zlokalizowany jest w dwóch największych miastach powiatu – Czarnkowie i Trzciance (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).
- Funkcjonowania 218 stowarzyszeń na terenie LGD. Aktywność kobiet z obszarów wiejskich LGD skupia się w kręgach kół gospodyń wiejskich, które pielęgnują lokalną tożsamość i z pokolenia na pokolenie przekazują polskie tradycje. W ramach swojej działalności chętnie włączają się w organizację wielu imprez promujących m.in. lokalną kuchnię, stroje i obyczaje, podejmują

również inicjatywy na rzecz obrony praw i reprezentowania interesów kobiet zamieszkujących obszary wiejskie i ich rodzin, w tym dążą do poprawy warunków życia i pracy. Z kolei mężczyźni aktywnie angażują się w działalność ochotniczych straży pożarnych (32 jednostki na obszarze LGD), ludowych klubów sportowych, towarzystw wędkarskich, kół łowieckich (Strategia Rozwoju Lokalnego.... 2015).

- Położenia LGD, która zlokalizowana jest na styku dwóch krain geograficznych: Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i Pojezierza Pomorskiego. Granica ich przebiega na Noteci płynącej równoleżnikowo niemal przez środek tego terenu, Pradolina Toruńsko-Eberswaldzką. Pradolina jest główną cechą przestrzenno-geograficzną obszaru. Ma kilka kilometrów szerokości, a moreny czołowe, denne, pola zandrowe, ozy i jeziora urozmaicają krajobraz. Istotne znaczenie dla atrakcyjności mają bardzo cenne przyrodniczo obszary leśne. Ponad połowę powierzchni tego czarującego zakątka Wielkopolski zajmują gęste lasy, z całym bogactwem flory i fauny. Lesistość obszaru wynosi 51,4% przy ogólnej lesistości dla kraju około 29% i województwa 25,7% (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).

Analiza SWOT Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania

Do opracowania analizy SWOT Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania wykorzystano dane zebrane i opublikowane przez Główny Urząd Statystyczny (GUS). W tabeli 3 przedstawiono charakterystykę powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego na tle województwa wielkopolskiego w roku 2013 oraz 2019. Analizy wykonano dla roku 2013, gdyż był to okres opracowywania lokalnej strategii rozwoju CZ-T LGD w ramach PROW 2014–2020, a także dla roku 2019 w celu wskazania zachodzących zmian na badanym obszarze oraz z racji na kompletność danych dla wybranych kryteriów oceny dostępnych w GUS. W tabeli 3 dokonano charakterystyki powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego, który w całości tworzy obszar działania CZ-T LGD. Mocne i słabe strony powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego scharakteryzowano na tle województwa wielkopolskiego w oparciu o analizę takich kryteriów oceny, jak: demografia, rynek pracy, gospodarka, ochrona przyrody oraz środowisko. Dobór wyróżników oceny był celowy. Wybrane kryteria umożliwiły opracowanie analizy SWOT dla CZ-T LGD przedstawionej w tabeli 4.

Według danych GUS w badanych latach na terenie CZ-T LGD zamieszkiwało więcej kobiet niż mężczyzn. Współczynnik feminizacji wyniósł 102, co oznacza niewielką dominację kobiet. W województwie wielkopolskim również zaobserwowano nieznaczną dominację kobiet pod względem liczebności, zaś współczynnik feminizacji w badanym okresie wyniósł 106 (tab. 3). Na obszarze działania CZ-T LGD w badanych latach zaobserwowano spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz wieku produkcyjnym, zaś liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła. W 2013 r. udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim wyniósł 16,2%, zaś w 2019 r. 20,0% (tab. 3).

Tabela 3. Charakterystyka obszaru funkcjonowania CZ-T LGD na tle województwa wielkopolskiego w latach 2013–2019 w oparciu o wybrane kryteria oceny

Kryterium oceny	Powiat czarnkowsko-trzcianecki (obszar CZ-T LGD)		Województwo wielkopolskie	
	2013	2019	2013	2019
Demografia				
Liczba ludności [os.]	88 081	86 990	3 467 016	3 498 733
Liczba kobiet [os.]	44 438	43 830	1 780 674	1 796 599
Liczba mężczyzn [os.]	43 643	43 160	1 686 342	1 702 134
Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) [os.]	14 598	14 160	555 744	578 718
Liczba osób w wieku produkcyjnym (K: 15–49; M: 15–64) [os.]	59 224	55 471	2 320 018	2 204 870
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym [os.]	14 259	17 359	591 254	715 145
Udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) [%]	20,3	19,3	19,3	19,4
Udział liczby osób w wieku produkcyjnym (K: 15–49; M: 15–64) [os.]	63,5	60,8	63,6	60,1
Udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym [os.]	16,2	20,0	17,1	20,4
Saldo migracji [os.]	–212	–267	166	1460
Przyrost naturalny ogółem	24	–51	4 269	3 206
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi [os.]	18,1	24,2	19,2	25,2
Współczynnik feminizacji [os.]	102	102	106	106
Rynek pracy				
Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok ogółem [os.]	1 442	189	47 683	12 739
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym ogółem [%]	8,4	2,6	6,6	2,2
Udział bezrobotnych mężczyzn zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]	7,2	2,2	5,6	1,6
Udział bezrobotnych kobiet zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]	9,8	3,0	7,6	2,8
Udział bezrobotnych zarejestrowanych według grup wiekowych [%]:				
18–24	11,1	2,6	9,3	2,5
25–34	8,8	2,7	7,2	2,6
35–44	7,4	2,1	5,7	1,9
45–54	8,4	2,3	6,7	1,8
55–59/64	7,4	3,5	5,1	2,5

Kryterium oceny	Powiat czarnkowsko-trzcianecki (obszar CZ-T LGD)		Województwo wielkopolskie	
	2013	2019	2013	2019
Udział bezrobotnych zarejestrowanych według wykształcenia [%]				
Ogółem	8,4	2,6	6,6	2,2
Wyzsze	0,7	0,2	0,8	0,3
Średnie	0,6	0,2	0,6	0,2
Zawodowe	2,7	0,8	2,1	0,6
Udział bezrobotnych zarejestrowanych absolwentów wśród bezrobotnych ogółem wg płci [%]				
Ogółem	5,3	4,1	6,7	4,5
Mężczyźni	5,0	3,1	6,2	4,9
Kobiety	5,6	4,9	7,2	4,3
Pracujący na 1000 ludności ogółem [os.]	183	210	249	285
Pracujący ogółem [os.]	21 809	23 935	1 367 192	1 583 042
Pracujący w rolnictwie [os.]	6 290	6 324	213 618	211 797
Pracujący w przemyśle i budownictwie [os.]	8 006	9 820	420 864	502 171
Pracujący w handlu [os.]	2 376	2 686	347 679	423 027
Pracujący w działalności finansowej lub ubezpieczeniach [os.]	303	296	44 378	44 935
Pracujący w pozostałych działalnościach [os.]	4 834	4 809	340 653	401 112
Stopa bezrobocia rejestrowanego [%]	14,6	4,2	9,6	2,8
Gospodarka				
Podmioty gospodarcze wg klas wielkości na 1000 mieszkańców	80,5	88,1	114,8	127,5
Podmioty wg klas wielkości [szt.]				
Zatrudniające 0–9 osób	6711	7327	378 656	428 214
Zatrudniające 10–49 osób	307	275	15 667	14 757
Zatrudniające 50–249 osób	62	51	3 101	2 818
Zatrudniające 2500–999 osób	7	9	361	356
Zatrudniające 1000 i więcej osób	0	1	70	70
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto [zł]	3 226,12	4 535,39	3 515,31	4 687,39
Lesistość				
Powierzchnia lasów [ha]	91 835,31	91 921,93	766 578,23	769 499,20
Ochrona przyrody				
Pomniki przyrody [szt.]	207	157	3 850	3 747
Obszary prawnie chronione [ha]	81 460,24	81 406,29	943 576,59	883 135,67
Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem [%]	45,1	45,1	31,6	29,6

Kryterium oceny	Powiat czarnkowsko-trzcianecki (obszar CZ-T LGD)		Województwo wielkopolskie	
	2013	2019	2013	2019
	Środowisko			
Emisja zanieczyszczeń gazowych [t/r]	217 527	289 948	17 169 379	10 897 868
Emisja zanieczyszczeń pyłowych [t/r]	212	177	4 478	1 929
Emisja spalin paliwa [t/r]	113	49	3 718	1 208
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku [dm ³]	13 958,7	9 646,9	1 724 942,0	1 295 548,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS wg stanu na 31.12.2013 r. oraz 31.12.2019 r. (Bank Danych Lokalnych 2021).

Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi w obszarze działania CZ-T LGD w 2013 r. wyniósł 18,1, zaś w 2019 r. 24,1 (tab. 3). W oparciu o dane w tabeli 3 stwierdzono, że zarówno w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim, jak i w województwie wielkopolskim można zaobserwować postępujący proces starzenia się społeczeństwa, przy jednoczesnym spadku liczby młodych osób w ogółu ludności. Starzejące się społeczeństwo może być czynnikiem ograniczającym rozwój lokalny obszaru CZ-T LGD. W 2019 r. dla powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego wykazano ujemny przyrost naturalny (-51), co oznacza, że liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń w badanym roku. Natomiast dla województwa wielkopolskiego przyrost naturalny przyjmował wartość dodatnią (3206), co oznacza, że liczba urodzeń przewyższyła liczbę zgonów w badanym roku (tab. 3).

Według danych GUS, w 2013 r. na obszarze LGD pracowało w sumie 21 809 osób, zaś w 2019 r. zaobserwowano wzrost liczby pracujących do 23 935 osób. Najwięcej osób w badanych latach pracowało w przemyśle oraz rolnictwie, najmniej zaś w działalności finansowej i ubezpieczeniach. Odnotowano 183 pracujących na 1000 mieszkańców i wskaźnik ten był niższy niż dla województwa wielkopolskiego (249). Natomiast w 2019 r. odnotowano 210 pracujących na 1000 mieszkańców i wskaźnik ten był niższy niż dla województwa wielkopolskiego (285). Na badanym terenie według danych GUS w 2013 r. było zarejestrowanych w sumie 1442 bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż 1 rok, czyli 8,4% bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, z czego większy odsetek przypadła na kobiety (9,8%). W 2019 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych pozostających bez pracy dłużej niż rok wyniosła 189 osób, co stanowiło 2,6% udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, z czego większy odsetek przypadła na kobiety (3,0%). Najliczniejszą grupę bezrobotnych w 2013 r. na badanym obszarze stanowiły osoby między 18 a 24 rokiem życia (11,1%), zaś w 2019 r. – między 25 a 34 rokiem życia (2,7%). Największy udział bezrobotnych zarejestrowanych według wykształcenia w badanych latach na obszarze działania CZ-T LGD odnotowano w grupie osób posiadających wykształcenie zawodowe. W 2013 r. stopa bezrobocia osiągnęła 14,6% i była wyższa niż w województwie wielkopolskim, gdzie wyniosła 9,6%. W 2019 r. stopa bezrobocia wyniosła 4,2% i była wyższa niż w województwie wielkopolskim, gdzie wyniosła 2,8% (tab. 3).

Słabością ekonomiczną obszaru objętego LSR jest mała liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 ludności wynosząca w 2013 r. 80,5 firmy, zaś w 2019 r. – 88,1, podczas gdy w województwie wielkopolskim udział ten w badanych latach kształtował się na poziomie 114,8 (w 2013 r.) oraz 127,5 (w 2019 r.). Według danych GUS na badanym obszarze udział firm według wielkości zatrudnienia był w 2013 r. następujący: 6711 przedsiębiorstw zatrudniało 0–9 pracowników, 307 przedsiębiorstw 10–49, 62 przedsiębiorstwa 50–249 osób, zaś 7 przedsiębiorstw 250–999. W 2019 r. udział firm według wielkości zatrudnienia na terenie CZ-T LGD kształtował się następująco: 7327 przedsiębiorstw zatrudniało 0–9 pracowników, 275 przedsiębiorstw 10–49 pracowników, 51 przedsiębiorstw 50–249 pracowników, 9 przedsiębiorstw 250–999 pracowników oraz 1 przedsiębiorstwo powyżej 1000 pracowników (tab. 3). Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2019 r. w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim wyniosło 4535,39 zł i było niższe niż w województwie wielkopolskim (4687,39 zł) (tab. 3). W przemyśle dominował przemysł drzewny, metalowy i rolno-spożywczy. Firmy dostosowały się do wymogów rynku i konkurencji, ale też do zastrzonych wymogów ochrony środowiska. Słabością obszaru CZ-T LGD był brak lokalnego doradztwa kompleksowego i mała pakietowość usług wzajemnie się wspierających (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).

W badanym okresie funkcjonowało około 4 tys. gospodarstw rolnych, a ich liczba systematycznie maleje. Stopniowo wzrasta liczba grup producenckich. Są już grupy producentów trzody chlewnej, mleka, nasion zbóż i roślin oleistych. Jest ich jednak zbyt mało. Gospodarstwa rolne w większości prowadzone były w sposób mało intensywny (82% przeciętnej intensywności wojewódzkiej) i w umiarkowanym stopniu powiązane są z rynkiem. Są to tradycyjne, wielofunkcyjne gospodarstwa rolne, niejako naturalnie dostosowane do wysokich wymogów prawnych ochrony środowiska obowiązujących na obszarze. Produkty pochodzące z gospodarstw mają cechy półnaturalnej, zdrowej żywności. Gospodarstwa stanowią dobrą bazę wytwórczą dla zdrowych, wysokiej jakości produktów lokalnych, w tym ekologicznych. Brakuje jednak trwałych powiązań kooperacyjnych rolnik–przemysł przetwórczy i infrastruktury lokalnych produktów i krótkich łańcuchów dostaw (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).

Każdego roku organizowane są wystawy, tj. Agro-Targi i kiermasze produktów lokalnych, które są dobrą promocją działalności wsi i rolnictwa i przyczynkiem do rozwoju produktów lokalnych i sieci ich dystrybucji. W województwie wielkopolskim wśród konsumentów znane jest Piwo Noteckie z Browaru w Czarnkowie, a także produkty Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej z Czarnkowa (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).

Bogate walory przyrodnicze, a także zróżnicowana rzeźba terenu, sprawiają, że obszar LGD jest doceniany przez mieszkańców i turystów. Uznawany jest również za rejon atrakcyjny dla rekreacji i turystyki o znaczeniu regionalnym (Strategia rozwoju lokalnego... 2015). Istotne znaczenie dla atrakcyjności mają bardzo cenne przyrodniczo obszary leśne. Powierzchnia lasów na terenie działania CZ-T LGD w 2019 r. wyniosła 91 921,93 ha. Walorem obszaru LGD jest również sieć rzeczna. Główną i charakterystyczną rzeką regionu jest Noteć, która pod

względem długości zajmuje siódme, a pod względem powierzchni szóste miejsce w Polsce. Noteć to fragment międzynarodowej drogi E-70 i jedyne wodne połączenie Odry i Wisły. Od 2011 r. na terenie LGD działają dwie przystanie wodne – nowoczesne obiekty turystyczne dysponujące zapleczem usługowym. Noteć to również odcinek turystycznego szlaku wodnego Wielka Pętla Wielkopolski. Drugą atrakcyjną rzeką regionu jest Drawa, zaliczana do najpiękniejszych rzek w Polsce. Jeziorność obszaru wynosi około 1% powierzchni (Strategia rozwoju lokalnego... 2015). Na terenie CZ-T LGD w 2019 r. zarejestrowano 157 pomników przyrody. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem w badanym okresie wyniósł 45,1% (tab. 3).

Środowisko charakteryzuje się małym skażeniem, co nie znaczy, że nie jest ono narażone na zanieczyszczenie z zewnątrz. Emisja zanieczyszczeń pyłowych na badanym obszarze w analizowanym okresie zmniejszyła się z 212 t/r. do 177 t/r., emisja spalin paliwa zmniejszyła się z 113 t/r. do 49 t/r., natomiast zwiększyła się emisja zanieczyszczeń gazowych z 217 527 t/r. do 289 948 t/r. (tab. 3). Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim w badanym okresie zmniejszyło się z 13 958,7 dam³ do 9646,9 dam³ (tab. 3). Całoroczna roślinność lasów, łąk, a częściowo też pól uprawnych, zapewnia dużą produkcję tlenu dla ludzi, a gleby i inne elementy środowiska umożliwiają produkcję zdrowej żywności (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).

Problemem społecznym mogącym prowadzić do wykluczenia społecznego jest brak lub słaby dostęp do Internetu i sieci telefonii komórkowej na terenie części gmin z obszaru LGD („wykluczenie cyfrowe”). Utrudnia to znacznie możliwości e-learningu i prowadzenia zdalnej pracy dla dorosłych, w szczególności niepełnosprawnych. Problemem jest także dostęp do kultury. Dla wielu mieszkańców jedynym kontaktem ze światem jest telewizja. Zjawisko to dotyczy najczęściej seniorów, osoby o gorszym statusie materialnym czy wykształceniu. Niepokojące może być to, że taki model życia jest często przenoszony na dzieci, które nie wykształcają dobrych potrzeb i nawyków. W miejscowościach, gdzie brakuje atrakcyjnej infrastruktury społecznej z ciekawą ofertą kulturalną, edukacyjną czy sportową, pojawiają się problemy społeczne w postaci alkoholizmu i wandalizmu. Jeśli młodzież nie znajduje dobrej alternatywy spędzania wolnego czasu, narażona jest bardziej na uzależnienie od urządzeń elektronicznych i zachowań związanych z ich używaniem. Stanowi to zagrożenie dla rozwoju społecznego (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).

Zagrożeniem dla rozwoju społecznego lokalnych społeczności są nawyki i modele życia przynieszone przez osoby napływowe z miast i czasem przyjmowane przez rdzennych mieszkańców. Część osób, osiedlając się na obszarze LGD, oczekuje pełnego wyposażenia w infrastrukturę (komunalną, drogową, społeczną) i poza tym pozostawienia ich w spokoju. Takie rozluźnienie więzi ogranicza możliwości rozwoju społecznego w danym środowisku. Największe tego typu problemy zauważalne są w przypadkach miejscowości turystycznych, gdzie przybysze żyją w swoim środowisku i zazwyczaj nie chcą się integrować, dzieląc społeczność na „my” i „oni”, natomiast tam, gdzie wprowadzają się pojedynczy mieszkańcy, następuje ich lepsza integracja z lokalną społecznością. Wielu

nowych mieszkańców docenia walory życia na wsi i wprowadza nowe, pozytywne wzory zachowań. Społeczności „nowych” i „starych” uczą się od siebie wzajemnie (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).

Dane opisane powyżej i przedstawione w tabeli 3 dotyczące powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego, w obrębie którego funkcjonuje CZ-T LGD, posłużyły do opracowania analizy SWOT, która umożliwia zidentyfikowanie najważniejszych z punktu widzenia rozwoju mocnych i słabych stron, a także szanse i zagrożenia badanego obszaru. W oparciu o sporządzoną analizę SWOT przedstawioną w tabeli 4 wysunięto wnioski na temat dalszego funkcjonowania i celów CZ-T LGD.

Z racji przeznaczenia minimum 50% budżetu na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego związanych z tworzeniem lub utrzymaniem miejsc pracy, szczególną wagę podczas przygotowywania analizy SWOT przywiązano do spraw odnoszących się do dziedziny przedsiębiorczości. Kwestie dotyczące rynku pracy i rozwoju gospodarczego obszaru mają dla społeczności lokalnej istotne znaczenie, jako kluczowe elementy związane z zapewnieniem prawidłowego funkcjonowania rodzin i jednostek (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).

Wnioski z analizy SWOT wykorzystane zostały do określenia celów i przedsięwzięć zawartych w strategii rozwoju lokalnego, a także do ustalenia lokalnych kryteriów wyboru operacji. Praktyczne wykorzystanie analizy SWOT polega właśnie na takim skonstruowaniu celów i przedsięwzięć w strategii, aby ich realizacja przyczyniła się do wzmocnienia mocnych stron obszaru, wykorzystania szans, a także ich poszukiwania lub pobudzania, przy jednoczesnym eliminowaniu słabych stron i omijaniu lub osłabianiu zagrożeń.

Tabela 4. Analiza SWOT Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania

Mocne strony	Słabe strony
– Zwiększająca się liczba młodych, wykwalifikowanych przedsiębiorców i rolników. – Rosnące zaangażowanie mieszkańców, organizacji pozarządowych i samorządu w sferę pomocy społecznej – Położenie geograficzne, unikalność krajobrazu, bogactwo naturalne, dziedzictwo kulturowe – Rosnąca aktywność społeczna, co stanowi jego atut – Zróżnicowanie branż, wielosektorowa struktura gospodarcza – Duże zasoby lasów, łąk i wód, pełne różnorodnej flory i fauny, umożliwiające uprawianie turystyki w różnych formach i okresach – Rozbudowująca się infrastruktura i rosnący potencjał podmiotów obsługi turystów bazą do umocnienia produktu turystycznego – Rozwijający się potencjał turystyczny obszaru – Czyste środowisko	– Niewystarczająca liczba ofert pracy, brak kapitału inwestycyjnego na rozpoczęcie i rozwój działalności gospodarczej, niski poziom praktycznego przygotowania do zawodu i słaba jakość szkolnictwa zawodowego – Deficyt w zakresie ilości i jakości infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej. Brak spójnej, przemyślanej strategii promocji całego obszaru LGR oraz punktów informacji turystycznej – Wysoki poziom bezrobocia wśród osób młodych, a także rosnący udział osób długotrwale bezrobotnych – Niewystarczający rynek usług – Duża liczebność i różnorodność form ochrony prawnej środowiska utrudniająca lokalizację nowych inwestycji – Niewystarczająca promocja obszaru i oferty turystyczno-rekreacyjnej – Zanieczyszczanie środowiska przez mieszkańców i przyjezdnych – Brak znajomości zasobów własnych obszarów

Szanse	Zagrożenia
- Zwiększenie informacji o dostępności środków unijnych grantowych oraz prostszy i łatwiejszy przepływ informacji. - Zmiany przepisów prawnych ułatwiająca zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej. - Rozwój postaw przedsiębiorczych, wspieranie i promocja przedsiębiorczości. - Możliwość pozyskania środków finansowych do realizacji projektów. - Rosnący popyt na produkty lokalne, w tym na zdrową żywność (tradycyjną i ekologiczną). - Inwestycje w infrastrukturę ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury turystycznej. - Większe zainteresowanie aktywnym sposobem spędzania czasu wolnego oraz wzrost liczby osób uprawiających - Zmieniające się tendencje w turystyce na rzecz turystyki krótko-pobytowej i aktywnej. - Rozwój współpracy różnych podmiotów (w tym LGD) z podmiotami z innych obszarów, w tym za granicą.	- Skomplikowane procedury aplikowania o środki finansowe oraz wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej. - Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu związanemu przede wszystkim z problemem bezrobocia, które jest najczęstszą przyczyną spychającą ludzi na margines życia społecznego. - Im większa liczba turystów i stałych mieszkańców spędza czas wolny na łonie przyrody, tym więcej uwagi trzeba będzie poświęcić na chronienie walorów przyrodniczych terenu. - Brak wystarczającej współpracy zarówno międzysektorowej – pomiędzy samorządem, sektorem gospodarczym, społecznym i mieszkańcami, jak i w ramach poszczególnych sektorów. Aby uniknąć zagrożenia związanego z zanikaniem więzi społecznych czy postaw obywatelskich, jednym z głównych wyzwań na najbliższe lata będzie dalsze wspieranie kapitału społecznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Strategii rozwoju lokalnego... (2015, s. 27).

Działania zrealizowane przez CZ-T LGD na rzecz rozwoju lokalnego w strategii rozwoju lokalnego w ramach PROW 2007–2019

Stowarzyszenie CZ-T LGD ma długoletnie i nieprzerwane doświadczenie w realizowaniu projektów współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych, w tym przede wszystkim projektów Leader. W okresie 2007–2013 Czarnkowsko-Trzcianecka LGD w ramach programu Leader zrealizowała następujące programy:

- Projekt w ramach działania 2.7 Pilotażowy Program Leader+ (Działanie 2.7 w ramach SPO *Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004–2006; 2006–2008; dofinansowanie: 612 634,00 zł*).
- operacje przewidziane w lokalnej strategii rozwoju w ramach osi 4 Leader objętej PROW na lata 2007–2013. W latach 2009–2015 lokalna strategia rozwoju realizowana była na terenie siedmiu gmin członkowskich. Za pośrednictwem LGD mieszkańcy, organizacje społeczne, przedsiębiorcy i samorządy zrealizowały szereg przedsięwzięć służących rozwojowi obszaru, wykorzystując łącznie kwotę **8 294 268,06 zł**. Gminy wchodzące w skład LGD w ramach działania *Odnowa i rozwój wsi* zrealizowały projekty inwestycyjne, innowacyjne i służące użytkowaniu szerokiej społeczności lokalnej, a zarazem przyczyniły się do podwyższenia atrakcyjności miejscowości obszarów wiejskich. Duża liczba organizacji pozarządowych pozytywnie zrealizowała operacje w ramach działania *Małe projekty* przyczyniające się do tworzenia miejsc rekreacyjnych, kulturalnych i turystycznych często pełniących funkcje świetlic wiejskich.

Organizacje te zdobyły doświadczenie w realizacji projektów unijnych, poszerzając świadomość możliwości pozyskiwania środków unijnych w swoich społecznościach. Przedsiębiorcy, sięgając po środki unijne, poprawiali sytuację gospodarczą zarówno swoją, jak i obszaru LGD (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).

Stowarzyszenie ma również bogate doświadczenie w operacjach, których zakres był podobny do zakresu realizacji LSR. Przykładami takich projektów są: XIV Wielkopolski Konkurs Sygnalistów Myśliwskich – Goraj-Zamek 2008 (2008 r., dofinansowanie z Departamentu Kultury UMWW: **5000,00 zł**), XV Jubileuszowy Wielkopolski Konkurs Sygnalistów Myśliwskich – Goraj-Zamek 2009 (2009 r., dofinansowanie z Departamentu Kultury UMWW: **10 000,00 zł**), Centrum Wspierania Inicjatyw Lokalnych (2009 r.; dotacja **39 157,00 zł** ze środków Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich), Aktywni Uczniowie. Przyjazna Szkoła (2010 r.; dotacja **26 231,00 zł** ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej z siedzibą w Warszawie), Centrum Wspierania NGO (2010 r.; dotacja **40 000,00 zł** ze środków Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich), Artystycznie, Kulturowo (2012 r.; dotacja **2000,00 zł** ze środków Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego – Departament Kultury) (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).

W tabeli 5 przedstawiono działania zrealizowane przez CZ-T LGD w ramach PROW 2007–2013. Na terenie działania badanej grupy w latach 2007–2013 powstało 28 placów zabaw, na których budowę CZ-T LGD przeznaczyła środki w wysokości **435 634,86 zł**. W badanym okresie powstało 15 siłowni zewnętrznych, których łączny koszt wyniósł **223 386,93 zł**. CZ-T LGD współfinansowała remont świetlic wiejskich, w latach 2007–2013 zmodernizowano 33 obiekty na badanym obszarze, zaś koszt remontu świetlic wyniósł **3 134 253,90 zł**. W latach 2007–2013 powstało 7 obiektów sportowych, są to boiska sportowe, korty tenisowe, ścianki wspinaczkowe, których koszt budowy wyniósł **559 422,71 zł**. Poza tym CZ-T LGD przeznaczyła w badanym okresie: **131 652,22 zł** na działania kulturalno-muzyczne (zakup instrumentów dla młodzieży, takich jak perkusje, gitary, rogi myśliwskie; organizacja koncertów, festynów); **70 287,12 zł** na działania edukacyjne dla najmłodszych mieszkańców CZ-T LGD z zakresu promocji ekologii, ochrony środowiska naturalnego, lekcji historii; **68 451,40 zł** na organizację festynów, imprez i działań animacyjnych mających na celu podkreślenie walorów przyrodniczych i folkloru danej miejscowości, gdzie odbywało się wydarzenie; **959 344,88 zł** na rozwój turystyki i rekreacji (tab. 5). Wszystkie opisane i przedstawione w tabeli 5 działania zrealizowane przez CZ-T LGD w ramach PROW 2007–2013 przyczyniły się do poprawy atrakcyjności badanego obszaru na tle województwa wielkopolskiego pod względem turystyki i rekreacji, a także aktywnego spędzania czasu. Podjęte działania umożliwiły mieszkańcom aktywizację społeczną.

W tabeli 6 przedstawiono i szczegółowo opisano działania zrealizowane przez CZ-T LGD z zakresu promowania turystyki i rekreacji, a także aktywizacji społeczności lokalnej na badanym obszarze finansowane ze środków PROW 2007–2013. Z zakresu promocji turystyki i rekreacji podjęto działania zmierzające do promocji zdrowego stylu życia, promocji rajdów pieszych i rowerowych, spływów

Tabela 5. Działania zrealizowane przez CZ-T LGD w ramach PROW 2007–2013

Działanie podjęte przez CZ-T LGD w ramach PROW 2007–2013	Liczba powstałych obiektów	Lokalizacja obiektów	Kwota przeznaczona na realizację danego działania [zł]
Budowa placów zabaw	28	Żelichowo, Lubasz, Gajewo, Romanowo Dolne, Brzeźno, Kuźnica Czarnkowska, Średnica, Gębice, Brzegi, Łokacz Wielki, Tarnówko, Sierakówko, Młynkowo, Boruszyn, Kocień Wielki, Dzierżążno Wielkie, Romanowo Górne, Wieleń, Drawski Młyn, Śmieszkowo, Kruteczek, Krosin, Kamiennik Kadłubek, Góra nad Notecią, Dębogóra, Gierczynek, Przybychowo, Krosin	435 634, 86
Budowa siłowni zewnętrznych	15	Boruszyn, Drawsko, Folsztyn, Hamrzysko, Krosin, Krosinek, Krzyż Wlkp., Lubasz, Mężyk, Młynkowo, Nowe Dwory, Połajewo, Przybychowo, Sierakówko, Tarnówko	223 386, 93
Remont świetlic wiejskich	33	Biernatowo, Ciszkowo, Drawski Młyn, Drawsko, Dzierżążno Małe, Gajewo, Gębice, Jędrzejewo (gm. Czarnków, gm. Lubasz), Kamiennik, Kamionka, Kruteczek, Kuźnica Żelichowska, Marilyn, Marunowo, Mężyk, Młynkowo, Niekursko, Piłka, Pokrzywno, Połajewo, Prusinowo, Radolinek, Rosko, Runowo, Siedlisko, Sokołowo, Stobno, Śmieszkowo, Średnica, Tarnówko, Wąlkowice, Żelichowo	3 134 253,90
Budowa boisk sportowych, kortów tenisowych, ścianki wspinaczkowej	7	Drawski Młyn, Kamiennik, Krucz, Kuźnica Czarnkowska, Lubasz, Łokacz Wielki, Rosko	559 422,71
Działania kulturalno-muzyczne (zakup instrumentów dla młodzieży, takich jak perkusje, gitary, rogi myśliwskie; organizacja koncertów, festynów)	Brak danych	Brak danych	131 652,22
Działania edukacyjne dla najmłodszych mieszkańców CZ-T LGD z zakresu promocji ekologii, ochrony środowiska naturalnego, lekcji historii	Brak danych	Brak danych	70 287,12
Organizacja festynów, imprez i działań animacyjnych mających na celu podkreślenie walorów przyrodniczych i folkloru danej miejscowości, gdzie odbywało się wydarzenie	Brak danych	Brak danych	68 451,40

Działanie podjęte przez CZ-T LGD w ramach PROW 2007–2013	Liczba powstałych obiektów	Lokalizacja obiektów	Kwota przeznaczona na realizację danego działania [zł]
Rozwój turystyki i rekreacji	Brak danych	Brak danych	959 344,88
Działania promocyjne CZ-T LGD	Brak danych	Brak danych	356 166,16
Budowa nowych obiektów gastronomicznych, baz noclegowych – aktywizacja lokalnych przedsiębiorców	11	Brak danych	933 813,50

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji pt. „Jeden pomysł – tysiące inicjatyw” opracowanej przez CZ-T LGD (http://www.czarnkowsko-trzcianecka-igd.pl/asp/pliki/Promocja/jeden_pomysl.pdf; dostęp 27.07.2021).

kajakowych na terenie CZ-T LGD, przeprowadzono również inwentaryzację istniejących szlaków turystycznych przy rzece Noteci oraz w Puszczy Noteckiej. Działania zrealizowane przez CZ-T LGD na rzecz promocji turystyki i rekreacji miały wartość około **257 527,87 zł**, które pochodziły ze środków PROW 2007–2013 (tab. 6).

W zakresie aktywizacji społeczności lokalnej CZ-T LGD podjęła działania zmierzające do wsparcia: lokalnych liderów poprzez projekt Aktywni Mieszkańcy, promocji działań na rzecz ochrony środowiska poprzez projekt Zielona Wieś, aktywizacji i kształtowania cech przedsiębiorczości wśród młodych mieszkańców poprzez projekt Młodzi, Aktywni, Przedsiębiorczy, aktywizacji kobiet poprzez projekt: Aktywnie na Obcasach, promocji obszarów wiejskich poprzez wystawę AGRO-TARGI, promocji lokalnych produktów poprzez organizację kiermaszu produktu lokalnego. Działania zrealizowane przez CZ-T LGD na rzecz aktywizacji społeczności lokalnej zostały sfinansowane na kwotę około **336 508,77 zł**, która pochodziła ze środków PROW 2007–2013 (tab. 6).

Opisane powyżej działania wdrożone przez CZ-T LGD w latach 2007–2013 potwierdzają tezę badawczą określoną w oparciu o badania Józefowicz i Michniewicz-Ankiersztajn (2020), wskazujące, na powiązanie aktywności społecznej z poziomem rozwoju gospodarczego. Według Józefowicz i Michniewicz-Ankiersztajn (2020) wyższy stopień zaangażowania mieszkańców w działania społeczne widoczny jest na obszarach słabiej rozwiniętych gospodarczo. Rejon działania CZ-T LGD w latach 2007–2013 był słabiej rozwinięty gospodarczo w porównaniu do województwa wielkopolskiego, przez co, wykorzystując możliwości związane z członkostwem Polski w Unii Europejskiej, CZ-T LGD podjęła działania zmierzające do uzyskania środków finansowych z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Projekty zrealizowane przez CZ-T LGD w latach 2007–2013 były działaniami społeczno-gospodarczymi zmierzającymi do poprawy życia mieszkańców na poziomie lokalnym (Sass 2020).

Tabela 6. Działania zrealizowane przez CZ-T LGD z zakresu promowania turystyki i rekreacji, a także aktywizacji społeczności lokalnej na badanym obszarze finansowane ze środków PROW 2007–2013

Nazwa projektu	Opis projektu	Liczba edycji projektu i miejsce realizacji projektu	Kwota przeznaczona na realizację danego działania [zł]
Działania z zakresu promocji turystyki i rekreacji			
Festyn „Pieszko, Konno, Kajakiem, Na rowerze”	Promocja zdrowego stylu życia, ruch na świeżym powietrzu. Promowanie rajdów pieszych i rowerowych, nordic walking, spływów kajakowych. Promocja bezpieczeństwa (pokazy ratownictwa medycznego). Festyn organizowany przy współpracy z lokalnymi organizacjami, liderami i instytucjami	6 edycji festynu: 2010 (Wieleń), 2011 (Trzcianka), 2012 (Drawsko), 2013 (Czarnków), 2014 (Krzyż Wlkp.), 2015 (Lubasz), ponad 30 partnerów zaangażowanych w organizację imprezy	111 961,68 przeznaczono na organizację festynu w ramach PROW 2007–2013
Notecki Szlak Turystyczny	Projekt miał na celu inwentaryzację istniejących szlaków turystycznych przy rzece Noteci oraz Puszczy Noteckiej	4 partnerów projektu: CZ-T LGD, Stowarzyszenie „Partnerstwo dla Krajny i Pałuk”, Stowarzyszenie LGD „Krajna nad Notecią”, Stowarzyszenie „Puszcza Notecka”; 100 zidentyfikowanych atrakcji i obiektów na szlakach; 4 tablice promujące Notecki Szlak Turystyczny; 2000 szt. wydanych przewodników Notecki Szlak Turystyczny, 1 strona internetowa: www.szlak-notecki.pl	93 448,91 przeznaczono na Noteckie Szlaki Turystyczne w ramach PROW 2007–2013
Turystyczne innowacje w regionie	Od stycznia 2014 do marca 2015 r. wraz z LGD „Krajna nad Notecią” zrealizowano działania promujące potencjał turystyczny badanego obszaru poprzez organizowanie wirtualnych spacerów oraz imprez plenerowych	Promowanie takich atrakcji turystycznych, jak: zamek w Goraju, Park Grzybowy w Piłce, wiatrak-koźlak w Dębem, Park Ryb Słodkowodnych w Trzciance, Szwajcaria Czarnkowska, Puszcza Notecka. – 1000 egzemplarzy wydanych publikacji promocyjnych	52 117,28 przeznaczono na turystyczne innowacje w ramach PROW 2007–2013
Działania z zakresu aktywizacji społeczności lokalnej			
Program Aktywni mieszkańcy	Wsparcie lokalnych liderów w aktywizacji ich najbliższego środowiska. Wsparcie nowatorskich pomysłów odpowiadającym potrzebom społecznym	– 4 edycje konkursu (2012, 2013, 2014, 2015) – 5 nagrodzonych projektów – ponad 1500 uczestników projektu – 34 wspartych miejscowości	31 667,30 przekazano na działania Aktywnych Mieszkańców w ramach PROW 2007–2013

Nazwa projektu	Opis projektu	Liczba edycji projektu i miejsce realizacji projektu	Kwota przeznaczona na realizację danego działania [zł]
Konkurs „Zielona Wieś”	Ideą konkursu było zainicjowanie grupowej współpracy – mieszkańcy sami przygotowali projekt nasadzeń, sadzili rośliny i dbają o nie, ucząc się wspólnie szacunku dla sąsiedzkiej własności	– 3 edycje konkursu (2011, 2012, 2013), – 21 nagrodzonych projektów, – Zielone Wsie na obszarze CZ-T LGD to: Boruszyn, Brzeźno, Drawski Młyn, Drawsko, Gulcz, Kuźniczka, Łomnica, Nowe Dwory, Pęc-kowo, Połajewo, Romanowo Dolne, Rosko, Siedlisko, Teresin	9 997,84 przeznaczano na Zielone Wsie w ramach PROW 2007–2013
Projekt Młodzi, Aktywni, Przedsiębiorczy	Pomysł na zaszczerpienie w młodych ludziach myśli o podjęciu działalności gospodarczej po zakończeniu nauki w szkole. Cykl szkoleń dla młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych z obszaru LGD.	– działanie realizowane w 2011 r. w 4 szkołach powiatu czarnkowsko-trzcianieckiego (Krzyż Wlkp., Czarnków, Trzcianka) – 99 uczestników szkoleń	1 964,60 przeznaczono ze środków PROW 2007–2013
Projekt „Aktywnie na obcasach”	Projekt z myślą o wspieraniu aktywnych kobiet i ich rozwoju, a także promowania ich działalności	– 16 szkoleń rozwojowych – 66 uczestników wizyt studyjnych – 1000 szt. publikacji promujących liderki	75 391,03 przeznaczano w ramach PROW 2007–2013
AGRO-TARGI	Największa w regionie wystawa rolnicza, podczas której prezentowany był potencjał wsi, a rolnicy i przedsiębiorcy mają doskonałą okazję do wymiany informacji niezbędnych do rozwoju	– 5 edycji	108 744,00 wydano na organizację imprezy w ramach PROW 2007–2013
Kiermasz produktu lokalnego	Inicjatywa przygotowana wspólnie z rzemieślnikami, rękodzielnikami i rolnikami, podczas której promowane są lokalne produkty	– 4 edycje	108 744,00 wydano na organizację imprezy

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji pt. „Jeden pomysł – tysiące inicjatyw” opracowanej przez CZ-T LGD (http://www.czarnkowsko-trzcianska-lgd.pl/asp/pliki/Promocja/jeden_pomysl.pdf; dostęp 27.07.2021).

Plan działań określony przez Czarnkowsko-Trzcianiecką Lokalną Grupę Działania na rzecz rozwoju lokalnego w strategii rozwoju lokalnego w ramach PROW 2014–2020

W ramach PROW na lata 2014–2020 CZ-T LGD zawarła umowę z samorządem województwa wielkopolskiego w dniu 17 maja 2016 r. w oparciu o sporządzoną strategię rozwoju lokalnego, otrzymując dofinansowanie na projekty beneficjentów

na kwotę w wysokości 10 mln zł. Otrzymane środki zostały rozdzielone w następujących kategoriach: 2 500 000,00 zł – Podejmowanie działalności gospodarczej; 2 500 000,00 zł – Rozwój podmiotów gospodarczych; 3 600 000,00 zł – Odnowa obszaru LGD; 1 200 000,00 zł – Projekty grantowe; 200 000,00 zł – Projekty własne (<http://www.czarnkowsko-trzcianecka-lgd.pl/>).

W oparciu o przygotowaną analizę SWOT CZ-T LGD określiła cele oraz przedsięwzięcia zaplanowane na lata 2014–2020 w ramach PROW 2014–2020. W opracowanej strategii rozwoju lokalnego Czarnkowsko-Trzcianecka LGD zaplanowała realizację projektów mających na celu: zwiększenie lokalnej przedsiębiorczości mieszkańców oraz liczby miejsc pracy na obszarze działania LGD, poprawę integracji i współpracy sektorów publicznych, gospodarczych oraz społecznych, rozwinięcie infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej i turystycznej, poszerzenie oferty kulturalnej, sportowej oraz rekreacyjnej z uwzględnieniem aktywnego wypoczynku (Strategia rozwoju lokalnego... 2015). W związku z tym Czarnkowsko-Trzcianecka LGD określiła 3 główne cele, które odnoszą się tylko do pewnej części zagadnień i problemów specyficznych dla LGD. W założeniu są one bowiem zgodne z celem w ramach inicjatywy RLKS Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, tj. celem 6B *wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich* w ramach priorytetu 6 *Wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich*, poprzez wdrażanie lokalnych strategii rozwoju. Cele są adekwatne do specyfiki obszaru. Opierają się na silnych stronach, dążą do wzmocnienia słabych, wykorzystania okazji i przeciwstawiania się zagrożeniom. Dodatkowo, nawiązując do celów przekrojowych PROW 2014–2020, cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne z jego dwoma celami przekrojowymi, takimi jak: Ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu i Innowacyjność (Strategia rozwoju lokalnego... 2015). W ramach przygotowanej przez Czarnkowsko-Trzcianecką LGD strategii rozwoju lokalnego na lata 2014–2020 wyznaczono 3 cele:

- **Cel I: Współpraca dla rozwoju obszaru LSR** – w ramach którego wyznaczono następujące cele szczegółowe: Rozwój przedsiębiorczości poprzez rozwój podmiotów gospodarczych oraz aktywizację grup defaworyzowanych. Atrakcyjność obszaru LGD istotnie warunkowana jest rozwojem przedsiębiorczości, gdyż przekłada się to przede wszystkim na miejsca pracy dla mieszkańców, a w konsekwencji na płacenie podatków, które zasilają również budżet lokalnego samorządu. Dlatego na tworzenie i utrzymanie miejsc pracy przeznaczono połowę środków na wdrażanie LSR. Preferowane są projekty, w których beneficjent będzie zakładał większe niż wymagane zatrudnienie. LSR w tym zakresie przyczyni się do poprawy sytuacji na rynku pracy i niwelowania dysproporcji w warunkach życia. Wsparcie w ramach rozwoju przedsiębiorczości będzie przeznaczone przede wszystkim dla grupy defaworyzowanej, do której kierowany jest również projekt współpracy mający na celu aktywizację osób i wymianę doświadczeń. Na realizację celu I z budżetu LGD zaplanowano rozdysponowanie środków w wysokości **1 268 996,25 euro**.
- **Cel II: Wzrost atrakcyjności obszaru LGD** – w ramach którego wyznaczono następujące cele szczegółowe: Rozwój niekomercyjnej infrastruktury

turystycznej i rekreacyjnej, Kultywowanie dziedzictwa lokalnego, Kreowanie atrakcyjnych przestrzeni spędzania czasu wolnego poprzez budowę, przebudowę i/lub wyposażenie ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej, Inicjatywy na rzecz zachowania dziedzictwa lokalnego, organizacja wydarzeń promujących obszar LGD. Dziedzictwo lokalne i zasoby społeczno-gospodarcze stanowią duży potencjał w kontekście rozwoju oferty turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD. Aby stać się regionem bardziej atrakcyjnym, niezbędna jest realizacja wielu inwestycji podnoszących jakość istniejącej infrastruktury lub budowy nowych obiektów, a także realizacja wydarzeń i przedsięwzięć promocyjnych. Działania te stanowią będą bezpośrednie przełożenie na jakość życia mieszkańców obszaru LGD. W związku z tym na realizację celu II z budżetu LGD zaplanowano rozdysponowanie środków w wysokości **1 424 494,72 euro**.

- **Cel III: Kapitał społeczny podstawą rozwoju obszaru** – w ramach którego wyznaczono następujące cele szczegółowe: 1. Inicjatywy lokalne na rzecz społecznej integracji; 2. *Animatorzy lokalni* – aktywizacja i szkolenie grupy animatorów; 3. *Aktywna przestrzeń* – budowanie więzi i współpracy sektora społecznego; 4. Działania służące podnoszeniu kwalifikacji, wiedzy i umiejętności osób zaangażowanych we wdrażanie LSR; 5. Budowa kapitału społecznego/ Liderzy rozwoju lokalnego. Szczególną uwagę w ramach celu III należy zwrócić na cel szczegółowy odnoszący się do pobudzenia aktywności mieszkańców LGD, jakim jest autorski program o nazwie Aktywni Mieszkańcy. W ramach tego programu Czarnkowsko-Trzcianecka LGD wspiera liderów w aktywizacji ich najbliższego środowiska. Program jest odpowiedzią na potrzeby mieszkańców, którzy często przy niewielkim wsparciu finansowym potrafią zrealizować ciekawe projekty w swoim regionie. Do udziału w konkursie w ramach aktywizacji zapraszani są członkowie organizacji pozarządowych, sołectw, sekcji sportowych czy kół zainteresowań, przesyłający opisane autorskie pomysły, których realizację finansuje LGD w postaci minigrantów, dzięki temu wspierane są nowatorskie inicjatywy, odpowiadające na rzeczywiste potrzeby mieszkańców. Z programem Aktywni Mieszkańcy LGD dociera nawet do najmniejszych społeczności lokalnych. Na realizację celu III z budżetu LGD zaplanowano rozdysponowanie środków w wysokości **619 009,03 euro**.

Lokalna strategia rozwoju opracowana przez CZ-T LGD w najszerszym wymiarze realizuje cel szczegółowy 6B, tzn. *wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich* w ramach priorytetu 6 *wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich* PROW. Opracowana LSR ma na celu podnoszenie kompetencji osób z obszaru LSR, wymianę doświadczeń i dobrych praktyk w powiązaniu ze wzrostem mobilności zawodowej, a także dywersyfikację źródeł dochodu oraz rozwój przedsiębiorczości. W diagnozie obszaru oraz w analizie SWOT wskazano lokalne potrzeby i priorytety w odniesieniu do lokalnych uwarunkowań i zasobów. Należy zauważyć, że w LSR uznano, iż wykorzystanie lokalnych zasobów: surowców, miejscowej infrastruktury, lokalizacji, dziedzictwa, zasobów przyrodniczych itp., jest kwestią priorytetową, ich uwzględnienie będzie determinować wybór operacji. Podczas analizy potencjału wzięto przede

wszystkim pod uwagę zasoby środowiskowo-klimatyczne. Społeczność lokalna obszaru LSR jest w najwyższym stopniu zainteresowana zrównoważonym rozwojem i przeciwdziałaniem pogorszenia stanu środowiska, bowiem jego jakość wpływa bezpośrednio na warunki życia i potencjał rozwoju danego obszaru. Jednym z cenniejszych przyrodniczo terenów chronionych w zasięgu LSR są obszary Natura 2000. Do realizacji celów przekrojowych w zakresie ochrony środowiska i klimatu przyczynią się realizowane w ramach celu ogólnego II inwestycje w rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej, zachowanie dziedzictwa lokalnego. W ramach celu ogólnego III przewidziano operacje z zakresu podnoszenia świadomości czy promowania postaw prośrodowiskowych i proklimatycznych, a także innowacyjnych rozwiązań. Ze względu na swój charakter LSR będzie oddziaływać pozytywnie na wszystkie rodzaje działalności ludzi. Wynikać to będzie z podnoszenia kwalifikacji mieszkańców obszarów wiejskich, budowy i zacieśniania więzi społecznych, podejmowania inicjatyw służących lokalnemu rozwojowi gospodarczemu oraz ogólnej poprawy sytuacji dochodowej. Możliwość realizacji w ramach LSR projektów o charakterze inwestycyjnym promujących turystykę, rekreację i dziedzictwo lokalne wpłynie pozytywnie w sposób pośredni, wtórny i skumulowany na dobra materialne. Będzie to oddziaływanie stałe, średnie i długoterminowe. W perspektywie długookresowej będzie to pozytywny stały, wtórny i skumulowany wpływ na zwierzęta, rośliny, wodę i powietrze. Jednocześnie realizacja strategii nie będzie oddziaływać w jakikolwiek sposób na takie elementy środowiska, jak różnorodność biologiczna, powierzchnia ziemi, krajobraz i klimat. Mając na uwadze powyższą analizę, należy stwierdzić, że realizacja LSR nie powoduje powstania ryzyka wystąpienia znaczącego oddziaływania na środowisko. Co więcej, w przypadku obszarów Natura 2000 realizacja LSR ściśle i bezpośrednio wiąże się z ochroną tego obszaru lub wynika z tej ochrony (Strategia rozwoju lokalnego... 2015).

Ankieta oceniająca funkcjonowanie Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania oraz realizację lokalnej strategii rozwoju w latach 2014–2020

W 2019 r. członkowie CZ-T LGD przeprowadzili ankietę wśród mieszkańców powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego w celu określenia, jak lokalna społeczność postrzega funkcjonowanie LGD oraz realizowane programy w ramach opracowanej Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014–2020. Badania ankietowe przeprowadzono na próbie 102 mieszkańców powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego, z czego 60% respondentów stanowiły kobiety, zaś 40% mężczyźni (tab. 7). W badaniach najliczniejszą grupą byli mieszkańcy gminy Trzcianka z prawie 21-procentowym udziałem, zaś mieszkańcy gminy Drawsko z udziałem około 7% tworzyli najmniej liczną grupę badanych respondentów (tab. 7).

W oparciu o badania ankietowe wykazano, że mieszkańcy powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego posiadają dobrą wiedzę w zakresie istnienia i podejmowanych działań przez funkcjonującą na tym terenie lokalną grupę działania. Stwierdzono,

że działanie w powiecie czarnkowsko-trzcianeckiej LDG jest bardzo dobrze znane 59% badanych respondentów. Co istotne, żadna z badanych osób nie wskazała, że nie wie, czym się zajmuje LGD. Wśród badanej grupy 50% zadeklarowało, że dobrze zna lokalną strategię rozwoju na lata 2014–2020 opracowaną przez LGD, lecz 4% wskazało, że w ogóle nie zna tego dokumentu (tab. 7).

Tabela 7. Charakterystyka badanej grupy respondentów

Cechy respondentów	Wyszczególnienie	Liczba uzyskanych odpowiedzi [os.] N=102	Liczba uzyskanych odpowiedzi [%] N=100%
Płeć	Kobieta	61	60
	Mężczyzna	41	40
Miejsce zamieszkania (gmina)	Gmina Miasta Czarnków	11	10,78
	Gmina Czarnków	15	14,71
	Gmina Trzcianka	21	20,59
	Gmina Wieleń	9	8,82
	Gmina Lubasz	17	16,67
	Gmina Połajewo	12	11,76
	Gmina Drawsko	7	6,86
	Gmina Krzyż Wielkopolski	10	9,8
Znajomość Czarnkowsko-Trzcianeckiej LGD	Wiem bardzo dobrze, czym się zajmuje	60	59
	Mniej więcej wiem, czym się zajmuje	29	28
	Ogólnie wiem, czym się Zajmuje	13	13
	Nie wiem, czym się zajmuje	0	0
Znajomość Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014–2020	Jest mi dobrze znana	51	50
	Znam ogólne założenia	47	46
	Nie znam	4	4

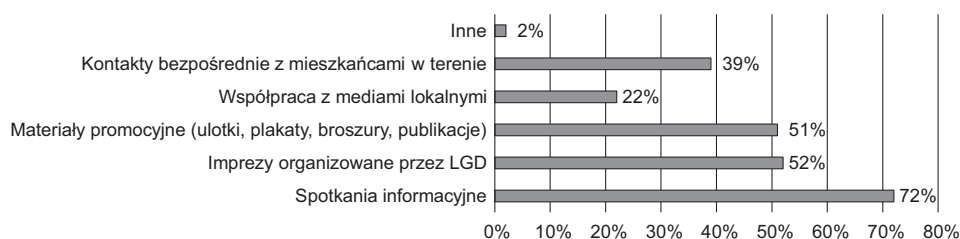
Źródło: opracowanie własne na podstawie „Ankieta oceniająca funkcjonowanie CZ-T LGD oraz realizacji LSR w latach 2014 – 2020 przeprowadzona w 2019 roku przez CZ-T LGD (http://www.czarnkowsko-trzcianecka-lgd.pl/asp/pliki/11_Aktywnie_na_obcasach/ankieta_oceniajaca_funkcjonowanie_cz-t_lgd.pdf; dostęp: 26.05.2021).

Zdaniem 98% ankietowanych działania promujące LGD są skuteczne, o czym świadczy wiedza respondentów z zakresu funkcjonowania oraz podejmowanych działań przez Czarnkowsko-Trzcianecką LGD. Ankietowani najczęściej pozyskują informacje poprzez spotkania informacyjne prowadzone przez członków LGD (aż 72% badanych respondentów wskazało taką odpowiedź, lokalne imprezy organizowane przez członków LGD (zdaniem 52%), a także materiały promocyjne, tj. artykuły prasowe, informacje zamieszczane na lokalnych stronach internetowych (wg 51%) (ryc. 2).

Zdaniem 47% respondentów Czarnkowsko-Trzcianecka LGD jest bardzo dobrze znana w lokalnym środowisku, jedynie 2% badanej grupy uważa, że jest mało znana społeczności lokalnej (ryc. 3). Według ankietowanych w celu

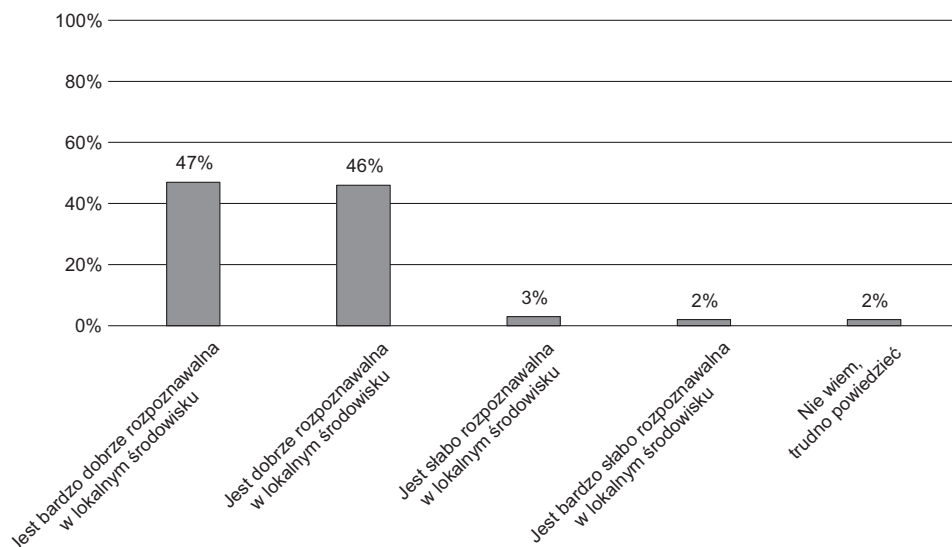
spopularyzowania działań LGD w środowisku lokalnym należy zwiększyć liczbę organizowanych imprez promujących LGD oraz członkowie Czarnkowsko-Trzcianeckiej LGD powinni zwiększyć liczbę bezpośrednich spotkań z mieszkańcami.

W oparciu o omawianą ankietę można stwierdzić, że podejmowane przez grupę działania na rzecz lokalnego rozwoju są znane i akceptowalne przez mieszkańców powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego, co przyczynia się do ścisłej współpracy członków LGD z mieszkańcami w celu rozwoju przedsiębiorczości, poprawy atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej oraz aktywizacji lokalnej społeczności zamieszkującej obszar funkcjonowania badanej LGD.

Ryc. 2. Działania podejmowane przez CZ-T LGD promujące jej zakres działalności wymienione przez respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety oceniającej funkcjonowanie CZ-T LGD oraz realizację LSR w latach 2014–2020 przeprowadzonej w 2019 r. przez CZ-T LGD (http://www.czarnkowsko-trzcianecka-lgd.pl/asp/pliki/11_Aktywnie_na_obcasach/ankieta_oceniajaca_funkcjonowanie_cz-t_lgd.pdf; dostęp: 26.05.2021).

Ryc. 3. Rozpoznawalność w środowisku lokalnym CZ-T LGD według badanej grupy

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety oceniającej funkcjonowanie CZ-T LGD oraz realizację LSR w latach 2014–2020 przeprowadzonej w 2019 r. przez CZ-T LGD (http://www.czarnkowsko-trzcianecka-lgd.pl/asp/pliki/11_Aktywnie_na_obcasach/ankieta_oceniajaca_funkcjonowanie_cz-t_lgd.pdf; dostęp: 26.05.2021).

Podsumowanie

W oparciu o przeprowadzone studium literaturowe oraz analizę strategii rozwoju lokalnego Czarnkowsko-Trzcianeckiej LGD można stwierdzić, że realizowane przez tę grupę działania przyczyniają się do aktywizacji mieszkańców powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego w kształtowaniu rozwoju regionu. Działania podejmowane przez CZ-T LGD w zakresie trzech głównych celów określonych w lokalnej strategii rozwoju na lata 2014–2020 finansowane ze środków PROW powodują zwiększenie atrakcyjności regionu na tle województwa wielkopolskiego. Na podstawie badań ankietowych stwierdzono, że działania podejmowane przez CZ-T LGD są znane społeczności lokalnej, zaś poprzez autorski program Aktywni Mieszkańcy sama społeczność lokalna zgłasza projekty, które jej zdaniem mogą przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności obszaru, na którym funkcjonuje badana LGD. W oparciu o przygotowaną analizę SWOT wykazano, że CZ-T LGD na tle innych LGD w województwie wielkopolskim wyróżnia się pod względem: położenia geograficznego, unikalności krajobrazu, bogactwa naturalnego, dziedzictwa kulturowego oraz zwiększającej się liczby młodych, wykwalifikowanych przedsiębiorców i rolników. Podjęte przez CZ-T LGD inicjatywy istotnie przyczyniają się do pobudzania aktywności społeczności lokalnej, poczucia tożsamości regionalnej i poprawy infrastruktury społecznej, co sprzyja rozwojowi integracji mieszkańców oraz osiągnięciu wspólnych celów i jest dużym krokiem do poprawy kapitału społecznego na wsi. Działania podejmowane przez CZ-T LGD mające na celu poprawę jakości i poziomu życia w badanym regionie są kluczowe, gdyż mogą zahamować proces wyludniania się wsi oraz degradacji środowiska.

Aby w przyszłości tereny wiejskie mogły być atrakcyjnym miejscem do życia zarówno pod względem jakości środowiska, jak i liczby miejsc pracy, istotne jest wsparcie zewnętrznymi środkami finansowymi pozyskiwanymi przez samorządy i LGD oraz pełne wykorzystywanie zasobów endogennych obszarów wiejskich. W związku z tym pozyskiwane wsparcie zewnętrzne skierowane jest do danego regionu. Lokalne grupy działania otrzymane środki finansowe przeznaczają na realizację projektów, które służą rozwojowi lokalnemu (Kłodziński 2006). Współpraca samorządów, przedsiębiorców i mieszkańców danego regionu, a także aktywne poszukiwanie innych niż PROW źródeł finansowania celów lokalnych strategii rozwoju może stanowić kluczowy czynnik rozwoju regionalnego zarówno województwa wielkopolskiego, jak i powiatu czarnkowsko-trzcianeckiego (Czapiewska 2012).

Literatura

Ankieta oceniająca funkcjonowanie Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania oraz realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju w latach 2014–2020 przeprowadzona w 2019 roku przez Czarnkowsko-Trzcianecką Lokalną Grupę Działania (http://www.czarnkowsko-trzcianecka-igd.pl/asp/pliki/11_Aktywnie_na_obcasach/ankieta_oceniajaca_funkcjonowanie_cz-t_lgd.pdf; dostęp: 26.05.2021).

- Asejczyk-Woroniecka M. 2016. Zastosowanie analizy SWOT w doskonaleniu zarządzania jednostkami administracji terytorialnej. *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia* nr 6/2016 (84), cz. 1: 311–321. DOI: 10.18276/frfu.2016.84/1-27.
- Bank Danych Lokalnych. 2021 (<https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>; dostęp: 26.05.2021).
- Brodziński Z. 2009. Problemy partycypacji społecznej w lokalnych grupach działania (LGD). *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 11, 4: 43–46.
- Czapiewska G. 2012. Lokalne Grupy Działania a kreowanie rozwoju regionalnego w województwach pomorskim i zachodniopomorskim. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 29: 261–272.
- CZ-T LGD 2015. Jeden pomysł – tysiące inicjatyw (http://www.czarnkowsko-trzcianecka-lgd.pl/asp/pliki/Promocja/jeden_pomysl.pdf; dostęp: 27.07.2021).
- Daniluk P. 2015. Bezpieczeństwo i zarządzanie. Analiza strategiczna. Difin, Warszawa.
- Furmankiewicz M., Janc K. 2012. Partnerstwa terytorialne jako nowy model zarządzania rozwojem lokalnym – różnice regionalne i wpływ na aktywność mieszkańców. [W:] A. Harańczyk (red.), *Perspektywy rozwoju regionalnego Polski w okresie programowania po 2013 r.* Cz. II. *Studia KPZK PAN*, 140: 231–245.
- Gawroński H. 2010. Zarządzanie strategiczne w samorządach lokalnych. Wolters Kluwer, Warszawa.
- Goranczewski B., Puciato D. 2010. Zastosowanie analizy SWOT w formułowaniu strategii rozwoju turystyki na obszarach recepcyjnych. *Turyzm*, 20, 2: 47–55.
- Halamska M. 2005. Doświadczenia dwóch edycji programu LEADER w Portugalii. *Więś i Rolnictwo*, 4(129): 47–56.
- Hoffmann R., Jefimowicz H. 2014. Wpływ inicjatyw Lokalnych Grup Działania na rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich w województwie wielkopolskim. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 26: 149–158. DOI: <https://doi.org/10.14746/rrpr.2014.26.11> (<http://www.czarnkowsko-trzcianecka-lgd.pl/>; dostęp: 26.05.2021).
- Józefowicz I., Michniewicz-Ankiersztajn H. 2020. Rozwój społeczno-gospodarczy a aktywność społeczności lokalnych w województwie wielkopolskim. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, 52: 29–42 (<https://doi.org/10.14746/rrpr.2020.52.03>).
- Kamiński R. 2008. Aktywność społeczności wiejskich. Lokalne inicjatywy organizacji pozarządowych. Wyd. IRWiR PAN, Warszawa.
- Kłodziński M. 2006. Aktywizacja społeczno-gospodarcza gmin wiejskich i małych miast. Wyd. IRWiR PAN, Warszawa.
- Kołodziejczak A. 2011. Lokalne Grupy Działania jako czynnik rozwoju wiejskich obszarów peryferyjnych w województwach lubelskim i podlaskim [W:] M. Wesołowska (red.), *Wiejskie obszary peryferyjne – uwarunkowania i czynniki aktywizacji.* *Studia Obszarów Wiejskich*, t. 26.
- KOWR. 2021 (http://ksow.pl/baza-danych/lgd-2014-2020/mapa?woj_uid=15; dostęp: 26.05.2021).
- Rozporządzenie nr 1303/2013 z dnia 17.12.2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, Funduszu Spójności, EFRROW oraz EFMR oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące EFRR, EFS, Funduszu Spójności i EFMR oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 320).
- Sass R. 2020. Rozwój społeczno-gospodarczy województwa warmińsko-mazurskiego i wielkopolskiego po akcesji Polski do Unii Europejskiej. *Zagadnienia Doradztwa Rolniczego*, 1(99): 48–64.
- Shucksmith M. 2000. Endogenous development, social capital and social inclusion: perspectives from LEADER in the UK. *Sociologia Ruralis*, 40(2): 208–218.
- Strategia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach PROW na lata 2014–2020 dla obszaru Czarnkowsko-Trzcianeckiej Lokalnej Grupy Działania. 2015 (http://www.czarnkowsko-trzcianecka-lgd.pl/asp/pliki/AKADEMIA_LOKALNEGO_ANIMATORA/ostateczna_wersja_14.01.2021_lsr_prow2014-2020_cz-tlgd.11.2020__automatycznie_zapisany_.pdf; dostęp: 26.05.2021).
- Śpiewak R. 2009. Kierunki rozwoju wsi prezentowane przez wybrane lokalne grupy działania realizujące program LEADER+ w Polsce. *Więś i Rolnictwo*, 4(145): 212–225.
- Szewczuk A. 2011. Filozofia i praktyka zarządzania rozwojem lokalnym i regionalnym. [W:] A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Ziolo (red.), *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka.* Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Szewczuk A., Kogut-Jaworska M., Ziolo M. (red.) 2011. *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka.* Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. 2001 nr 79, poz. 855 z późn. zm.).

- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2006 nr 227, poz. 1658 ze zm.).
- Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz.U. 2015 poz. 349).
- Turek M. 2013. Rola lokalnych grup działania w zarządzaniu rozwojem lokalnym na przykładzie małopolskich LGD w perspektywie finansowej 2007–2013. *Zarządzanie Publiczne*, 4(24): 403–417. DOI: 10.4467/20843968ZP13.033.1738
- Wasielwski K. 2009. LEADER w Polsce – między ideą a rzeczywistością. [W:] K. Wasielwski (red.), *Tworzenie partnerstw lokalnych i ich sieci na obszarach wiejskich*. Wydawnictwo Naukowe WSG, Bydgoszcz, s. 135–142.

The functioning of the Czarnkowsko-Trzcianecka Local Action Group as an example of creating local development in the Wielkopolska Region

Abstract: Local Action Groups (LAGs) are a type of territorial partnership, established as a grass-roots initiative, bringing together representatives of local organizations from the public, private and non-governmental sectors, and residents acting for the benefit of the local community. The task of the LAG is, inter alia, stimulating the involvement of the local community in the development of the region, based on the use of its resources. The aim of the article is to indicate the specificity of local action groups and their importance in shaping the development in the area covered by the local development strategy on the example of the Czarnkowsko-Trzcianecka Local Action Group (CZ-T LAG). The article uses the Local Development Strategy planned for 2014–2020 developed by the surveyed Local Action Group, a SWOT analysis, as well as a survey. The conducted research was aimed at indicating the idea of operation of the Czarnkowsko-Trzcianecka LAG through the implementation of the Leader initiative along with the role in implementing innovation in rural areas. It was found that CZ-T LAG, through its activities financed from the European Union funds, contributes to the activation of inhabitants by stimulating the initiatives of the rural community, which in turn creates the development of the region.

Key words: Local Action Group, Local Development Strategy, Leader, local development, Czarnkowsko-Trzcianecki powiat